# DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)
16. juli 1998 *

I sag C-210/96,

angående en anmodning, som Bundesverwaltungsgericht (Tyskland) i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

**Gut Springenheide GmbH,**

**Rudolf Tusky**

mod

**Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt — Amt für Lebensmittelüberwachung,**

procesdeltager: **Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht,**

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 10, stk. 2, litra e), i Rådets forordning (EØF) nr. 1907/90 af 26. juni 1990 om handelsnormer for æg (EFT L 173, s. 5),

har

* Processprog: tysk.

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, C. Gulmann, og dommerne M. Wathelet, J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward og J. P. Puissochet (refererende dommer),

generaladvokat: J. Mischo
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Gut Springenheide GmbH og Rudolf Tusky ved advokat Bernhard Stüer, Münster

— den franske regering ved kontorchef Catherine de Salins og fuldmægtig Frédéric Pascal, begge Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— den østrigske regering ved ambassadør Franz Cede, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— den svenske regering ved afdelingschef Lotty Nordling, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Klaus-Dieter Borchardt, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, bistået af advokaterne Hans-Jürgen Rabe og Georg M. Berrisch, Hamburg,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 29. januar 1998 er afgivet mundtlige indlæg af Gut Springenheide GmbH og Rudolf Tusky ved Bernhard Stüer, af den tyske regering ved fuldmægtig Corinna Ullrich, Forbundsjustitsministeriet, som befuldmægtiget, og af Kommissionen ved Klaus-Dieter Borchardt og Hans-Jürgen Rabe,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 12. marts 1998,

afsagt følgende

## Dom

1 Ved kendelse af 8. februar 1996, indgået til Domstolen den 20. juni 1996, har Bundesverwaltungsgericht i medfør af EF-traktatens artikel 177 stillet tre præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af Rådets forordning (EØF) nr. 1907/90 af 26. juni 1990 om handelsnormer for æg (EFT L 173, s. 5).

2 Disse spørgsmål er blevet rejst under en tvist mellem Gut Springenheide GmbH (herefter »Gut Springenheide«) og dets forretningsfører Rudolf Tusky på den ene side og Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt — Amt für Lebensmittelüberwachung (kredsdirektøren for Steinfurt — Levnedsmiddelkontrollen, herefter »Levnedsmiddelkontrollen«) på den anden side vedrørende en erklæring på emballagerne til de af Gut Springenheide forhandlede æg og en indlægsseddel i disse emballager.

## Fællesskabsbestemmelserne

3 Rådets forordning (EØF) nr. 2771/75 af 29. oktober 1975 om den fælles markedsordning for æg (EFT L 282, s. 49) bestemmer, at der fastsættes handelsnormer, som bl.a. kan vedrøre inddeling i kvalitets- og vægtklasser, emballering, oplagring, transport, præsentation og mærkning af æg. I henhold til denne forordning udstedte Rådet forordning nr. 1907/90, som ophævede og erstattede Rådets forordning (EØF) nr. 2772/75 af 29. oktober 1975 om handelsnormer for æg (EFT L 282, s. 56).

4 I artikel 10, stk. 1, i forordning nr. 1907/90 opregnes de angivelser, der obligatorisk skal påføres ægpakninger. Blandt disse angivelser er navn eller firmabetegnelse, samt adresse på den virksomhed, der har pakket æggene eller foranlediget dem pakket, idet det navn, firmanavn eller firmamærke, som anvendes af virksomheden, kun kan anføres, hvis det ikke indeholder nogen angivelser, der er uforenelige med forordningen med hensyn til æggenes kvalitet eller friskhed, det produktionssystem, hvorunder de er produceret, eller æggenes oprindelse [artikel 10, stk. 1, litra a)].

5 Samme forordnings artikel 10, stk. 2, bestemmer, at pakninger også kan bære et vist antal yderligere oplysninger, heriblandt erklæringer, der skal fremme salget, når sådanne erklæringer og den måde, de er fremsat på, ikke vil kunne vildlede forbrugeren [artikel 10, stk. 2, litra c)]. Den sidstnævnte bestemmelse er blevet ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 2617/93 af 21. september 1993 (EFT L 240, s. 1), hvorved det præciseres, at de valgfrie oplysninger af reklamemæssig art, der anbringes på ægpakningerne, kan omfatte symboler og henvise til såvel æg som til andre varer. Denne ændring er dog uden betydning i nærværende sag.

6 I henhold til artikel 10, stk. 3, første afsnit, i forordning nr. 1907/90 må yderligere datoer samt oplysninger om produktionssystem og æggenes oprindelse kun anvendes ifølge regler, der fastsættes efter fremgangsmåden i artikel 17 i forordning nr. 2771/75. Disse regler skal især dække de udtryk, der anvendes i angivelserne af produktionssystem, og kriterierne for æggenes oprindelse.

7 Artikel 14 i forordning nr. 1907/90 bestemmer nærmere, at pakningerne kun må forsynes med de i denne forordning omhandlede angivelser.

8 Den 15. maj 1991 udstedte Kommissionen forordning (EØF) nr. 1274/91 om gennemførelsesbestemmelser til forordning nr. 1907/90 (EFT L 121, s. 11). Artikel 18 er blevet ændret ved Kommissionens forordning (EF) nr. 2401/95 af 12. oktober 1995 (EFT L 246, s. 6).

## Tvisten i hovedsagen

9 Gut Springenheide forhandler færdigpakkede æg under betegnelsen »6-Korn — 10 frische Eier« (6-korn — 10 friske æg). Ifølge selskabet indgår de seks pågældende kornsorter i hønsefoderblandingen med 60%. En indlægsseddel i hver ægpakning fremhæver de kvaliteter, som æggene opnår på grund af dette foder.

10 Efter at Levnedsmiddelkontrollen gentagne gange havde meddelt Gut Springenheide sine forbehold over for betegnelsen »6-korn — 10 friske æg« og denne

indlægsseddel, pålagde det den 24. juli 1989 selskabet at afskaffe dem. Der blev i øvrigt pålagt dets forretningsfører Tusky en bøde den 5. september 1990.

11 Ved dom af 11. november 1992 frifandt Verwaltungsgericht Münster sagsøgte under den sag, som Gut Springenheide og Tusky anlagde til prøvelse af afgørelsen, med den begrundelse, at den omtvistede betegnelse og indlægsseddel var i strid med § 17, stk. 1, i Lebensmittel- und Bedarfsgegenständegesetz (lov om levnedsmidler og almindelige forbrugsvarer), som forbyder vildledende oplysninger.

12 Gut Springenheide og Tusky fik ikke medhold i deres anke af denne dom. Ankeinstansen fandt nemlig, at den pågældende betegnelse og indlægsseddel var i strid med artikel 10, stk. 1, litra a), og stk. 2, litra e), i forordning nr. 1907/90. Ifølge denne ret kan betegnelsen »6-korn — 10 friske æg«, som ligeledes er et varemærke, og indlægssedlen vildlede en ikke ubetydelig del af forbrugerne, for så vidt der herved med urette antydes, at hønsefoderet udelukkende er sammensat af de angivne seks kornsorter, og at æggene har særlige egenskaber.

13 Gut Springenheide og Tusky indgav revisionsanke til prøvelse af denne dom for Bundesverwaltungsgericht. De gjorde gældende, at den omtvistede betegnelse og indlægsseddel udgjorde absolut nødvendige oplysninger for forbrugeren, og at ankeinstansen ikke havde henvist til nogen sagkyndig udtalelse, som godtgjorde, at de vildledte køberen.

14 Bundesverwaltungsgericht finder, at tvisten skal afgøres på grundlag af artikel 10 i forordning nr. 1907/90, men den nærer tvivl med hensyn til fortolkningen af denne bestemmelses stk. 2, litra e), som tillader, at der på pakningen anbringes erklæringer, der skal fremme salget, når sådanne erklæringer, og den måde, de er fremsat på, ikke vil kunne vildlede forbrugeren. Ifølge den forelæggende ret kan denne bestemmelse nemlig fortolkes på to måder. Enten skal afgørelsen af, om de pågældende oplysninger er vildledende, træffes på grundlag af forbrugernes faktiske forventning, og i så fald skal denne forventning i givet fald fastslås på grundlag af en

rundspørge blandt et repræsentativt udvalg af forbrugere eller på grundlag af en sagkyndig udtalelse, eller også er den pågældende bestemmelse baseret på et objektivt køberbegreb, som kun skal fortolkes juridisk, uafhængigt af forbrugernes konkrete forventning.

15 Bundesverwaltungsgericht har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og stillet Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal det ved den ifølge artikel 10, stk. 2, litra c), i forordning (EØF) nr. 1907/90 nødvendige vurdering af, om erklæringer, der skal fremme salget, kan vildlede forbrugeren, fastslås, hvad der er den faktiske forventning hos de forbrugere, som erklæringen henvender sig til, eller er bestemmelsen baseret på et mere objektivt forbrugerbegreb, som alene skal fortolkes juridisk?

2) Såfremt den faktiske forbrugerforventning er afgørende, opstår følgende spørgsmål:

a) Er det den opmærksomme gennemsnitsforbrugers opfattelse eller den overfladiske forbrugers opfattelse, der er afgørende?

b) Kan det procentvis fastslås, hvor stor en andel af forbrugere der er nødvendig for at begrunde en afgørende forbrugerforventning?

3) Såfremt det afgørende kriterium er et objektivt forbrugerbegreb, som alene skal fortolkes juridisk, hvorledes skal dette begreb da bestemmes?«

## Indledende betragtninger

16 For det første har den franske regering udtrykt tvivl om, hvorvidt de stillede spørgsmål kan antages til realitetsbehandling, fordi forordning nr. 1907/90 er trådt i kraft den 1. oktober 1990, altså efter de faktiske omstændigheder i hovedsagen.

17 Hertil bemærkes, at bestemmelserne i artikel 10, stk. 2, litra e), i denne forordning, som er relevante i nærværende sag, i det væsentlige svarer til bestemmelserne i artikel 21, stk. 2, i forordning nr. 2772/75, som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1831/84 af 19. juni 1984 (EFT L 172, s. 2), som forordning nr. 1907/90 har ophævet og erstattet.

18 Dernæst er det under retsmødet blevet anført såvel af Gut Springenheide som af den tyske regering og Kommissionen, at da søgsmålet i hovedsagen har til formål at få fastslået, at sagsøgernes adfærd er i overensstemmelse med gældende bestemmelser, skal den forelæggende ret tage de bestemmelser i betragtning, der er gældende på det tidspunkt, hvor den skal træffe sin afgørelse, eller i hvert fald de bestemmelser, der var gældende, da sagen blev anlagt. Hovedsagen vedrører således ikke den bøde, som er blevet pålagt forretningsføreren for det selskab, der er sagsøger i hovedsagen.

19 De af Bundesverwaltungsgericht stillede spørgsmål skal således besvares (jf. tilsvarende dom af 25.2.1992, sag C-203/90, Gutshof Ei, Sml. I, s. 1003, præmis 12).

20 For det andet mener den franske regering, at det ikke er nødvendigt at nære tvivl om den fortolkning af artikel 10, stk. 2, litra e), i forordning nr. 1907/90, som ønskes af den forelæggende ret, da denne bestemmelse under alle omstændigheder forbyder en erklæring som den i denne sag omhandlede. Den har herved anført, at

betegnelsen »6-korn — 10 friske æg« henviser til foder til læggehøns og følgelig er knyttet til produktionssystemet for fjerkræet som nævnt i forordningens artikel 10, stk. 3. Artikel 18, stk. 1, i forordning nr. 1274/91, som udtømmende opregner de påskrifter til angivelse af produktionssystemet, som pakningerne må bære, nævner imidlertid ikke den omtvistede påskrift.

21 Denne fortolkning kan ikke lægges til grund.

22 I henhold til artikel 18 i forordning nr. 1274/91, som ændret ved forordning nr. 2401/95, kan små pakninger, der indeholder æg i en bestemt klasse, i givet fald forsynes med en af følgende påskrifter til angivelse af et produktionssystem, som omhandlet i artikel 10, stk. 3, i forordning nr. 1907/90: »Æg fra fritgående høns«, »Skrabeæg«, »Æg fra volierehønsehold« og »Æg fra burhøns«. Disse påskrifter kan kun anvendes til æg, der er produceret på bedrifter, som opfylder betingelserne i forordningens bilag II, der i det væsentlige angår det terræn eller det areal, der er til rådighed for hønsene, men ikke deres foder.

23 Ifølge attende betragtning til forordning nr. 1274/91 har disse bestemmelser til formål at beskytte forbrugerne mod udsagn, som ville kunne blive fremsat i den svigagtige hensigt at opnå højere priser end de gældende priser for æg fra burhøns. Bestemmelserne skal således alene regulere påskrifter vedrørende de produktionsformer, som kan påføres ægpakningerne uafhængigt af det foder, som dyrene får. Dette er i øvrigt ikke afhængigt af den valgte produktionsform.

24 Der kan ikke drages nogen anden konklusion af Kommissionens forordning (EØF) nr. 1538/91 af 5. juni 1991 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EØF) nr. 1906/90 om handelsnormer for fjerkrækød (EFT L 143, s. 11).

25 Ganske vist omfatter denne forordnings artikel 10, sammenholdt med dens bilag IV, blandt de fakultative påskrifter om produktionsformen, påskrifter vedrørende dyrenes foder. Der er imidlertid her tale om en anden ordning med specifikke bestemmelser, som af de grunde, generaladvokaten har fremført i punkt 31-38 i sit forslag til afgørelse, ikke kan inddrages i denne sag ved fortolkningen af forordning nr. 1274/91.

26 Det følger af det foregående, at bestemmelserne i forordning nr. 1907/90 og nr. 1274/91 om påskrifter vedrørende produktionsformen for læggehøns ikke er til hinder for, at der på ægpakninger anbringes en erklæring af typen »6-korn — 10 friske æg«.

## De præjudicielle spørgsmål

27 Med sine tre spørgsmål, som må besvares under ét, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, hvilken forbruger der skal refereres til ved afgørelsen af, om en oplysning, der skal fremme salget af æg, kan vildlede forbrugeren i strid med artikel 10, stk. 2, litra e), i forordning nr. 1907/90.

28 Ved besvarelsen af disse spørgsmål bemærkes først, at der også findes bestemmelser svarende til den sidstnævnte bestemmelse, som har til formål at hindre enhver form for vildledning af forbrugeren, i en række retsakter i afledt ret med generel eller sektoriel rækkevidde, herunder Rådets direktiv 79/112/EØF af 18. december 1978 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om mærkning af og præsentationsmåder for levnedsmidler bestemt til den endelige forbruger samt om reklame for sådanne levnedsmidler (EFT 1979 L 33, s. 1) eller Rådets forordning (EØF) nr. 2392/89 af 24. juli 1989 om fastsættelse af almindelige regler for betegnelse og præsentation af vin og druemost (EFT L 232, s. 13).

29 Beskyttelse af forbrugere, konkurrenter og offentligheden i almindelighed mod vildledende reklame omhandles i øvrigt af Rådets direktiv 84/450/EØF af 10. september 1984 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om vildledende reklame (EFT L 250, s. 17). I henhold til artikel 2, stk. 2, forstås der ved vildledende reklame enhver reklame, som på nogen måde, herunder dens udformning, skaber eller er egnet til at skabe et urigtigt indtryk hos de personer, som den er rettet til eller når ud til, og som på grund af sin vildledende karakter kan antages at påvirke deres økonomiske adfærd eller som af disse grunde skader eller er egnet til at skade en konkurrent.

30 Det bemærkes ligeledes, at Domstolen gentagne gange har behandlet spørgsmålet, om en betegnelse, et varemærke, eller en oplysning i reklamer har været vildledende i henhold til traktatens eller den afledte rets bestemmelser, og at den, hver gang de foreliggende oplysninger i sagen forekom den tilstrækkelige og den fandt en løsning nødvendig, selv har afgjort dette spørgsmål frem for at henvise det til den nationale rets endelige vurdering (jf. bl.a. dom af 7.3.1990, sag C-362/88, GB-INNO-BM, Sml. I, s. 667, af 13.12.1990, sag C-238/89, Pall, Sml. I, s. 4827, af 18.5.1993, sag C-126/91, Yves Rocher, Sml. I, s. 2361, af 2.2.1994, sag C-315/92, Verband Sozialer Wettbewerb, Sml. I, s. 317, af 29.6.1995, sag C-456/93, Langguth, Sml. I, s. 1737, og af 6.7.1995, sag C-470/93, Mars, Sml. I, s. 1923).

31 Det fremgår af disse domme, at Domstolen ved afgørelsen af, om en betegnelse, et varemærke eller en oplysning i en reklame kunne vildlede køberen, har taget den formodede forventning hos en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger i betragtning uden at have anordnet en sagkyndig undersøgelse eller bestilt en opinionsundersøgelse.

32 De nationale retter bør følgelig normalt være i stand til på samme betingelser at vurdere, om en oplysning i en reklame er vildledende.

33 Det bemærkes endvidere, at Domstolen i andre sager, hvor den ikke rådede over de nødvendige oplysninger, og hvor det ikke forekom den nødvendigt at træffe afgørelse på sagens daværende udviklingstrin, har overladt det til den nationale ret at afgøre, om den betegnelse, det varemærke eller den oplysning i en reklame, som tvisten drejede sig om, var vildledende (jf. bl.a. dom i den nævnte sag Gutshof-Ei, af 17.3.1983, sag 94/82, De Kikvorsch, Sml. s. 947, og af 26.11.1996, sag C-313/94, Graffione, Sml. I, s. 6039).

34 I dom af 16. januar 1992, X (sag C-373/90, Sml. I, s. 131, præmis 15 og 16), har Domstolen bl.a. med hensyn til direktiv 84/450 fastslået, at det tilkom den nationale ret på grundlag af omstændighederne i sagen at undersøge, om en reklame, som præsenterede biler som nye, skønt de var blevet indregistreret med henblik på import, men dog aldrig havde været taget i brug, under hensyn til de forbrugere, som reklamen henvendte sig til, kunne betragtes som vildledende, for så vidt som den på den ene side måtte have til formål at skjule, at de køretøjer, der i annoncen betegnedes som nye, var registreret inden importen, og dette forhold på den anden side kunne have afholdt et betydeligt antal forbrugere fra at købe. Domstolen tilføjede, at de i reklamen angivne lavere priser for bilerne kun kunne betegnes som vildledende, såfremt det blev godtgjort, at et betydeligt antal forbrugere, som den pågældende reklame henvendte sig til, traf afgørelse om køb uden at være vidende om, at den lavere pris hang sammen med, at de biler, der solgtes af parallelimportøren, havde et mindre omfattende udstyr.

35 Domstolen har således ikke udelukket, at den nationale ret, i hvert fald under visse særlige omstændigheder, i overensstemmelse med sine nationale retsregler kan beslutte at anordne en sagkyndig undersøgelse, eller bestille en opinionsundersøgelse, som skal afklare, om en oplysning i en reklame eventuelt er vildledende.

36 I mangel af fællesskabsbestemmelser på området tilkommer det den nationale ret, som finder det nødvendigt at bestille en sådan undersøgelse, i overensstemmelse med sine nationale retsregler at afgøre, hvilken procentdel af forbrugerne der skal være vildledt af en oplysning i en reklame, for at denne findes tilstrækkelig betydningsfuld til i givet fald at berettige et forbud.

37 De forelagte spørgsmål skal derfor besvares således, at den nationale ret ved afgørelsen af, om en erklæring, der skal fremme salget af æg, kan vildlede forbrugeren i strid med artikel 10, stk. 2, litra c), i forordning nr. 1907/90, skal henholde sig til den formodede forventning i forbindelse med denne erklæring hos en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger. Fællesskabsretten er dog ikke til hinder for, at den nationale ret, hvis den finder det særligt vanskeligt at vurdere, om den pågældende oplysning er vildledende, på de i dens nationale retsregler fastsatte betingelser kan benytte en opinionsundersøgelse eller en sagkyndig undersøgelse som vejledning for sin dom.

## Sagens omkostninger

38 De udgifter, der er afholdt af den tyske regering, den franske regering, den østrigske og svenske regering samt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Bundesverwaltungsgericht ved kendelse af 8. februar 1996, for ret:

**Ved afgørelsen af, om en erklæring, der skal fremme salget af æg, kan vildlede forbrugeren i strid med artikel 10, stk. 2, litra c), i Rådets forordning (EØF) nr. 1907/90 af 26. juni 1990 om handelsnormer for æg, skal den nationale ret henholde sig til den formodede forventning i forbindelse med denne erklæring**

**hos en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger. Fællesskabsretten er dog ikke til hinder for, at den nationale ret, hvis den finder det særligt vanskeligt at vurdere, om den pågældende erklæring er vildledende, på de i dens nationale retsregler fastsatte betingelser kan benytte en opinionsundersøgelse eller en sagkyndig undersøgelse som vejledning for sin dom.**

Gulmann Wathelet Moitinho de Almeida

Edward Puissochet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 16. juli 1998.

R. Grass C. Gulmann

Justitssekretær Formand for Femte Afdeling